

				БИЛТЕН	
ПЛАНИНАРСКОГ ДРУШТВА "РАДНИЧКИ"				БЕОГРАД	
Година 1.	Београд, од јануара до септембра 1954 године	Број 1	Цена: по жељи, одредите сами		

(фототипско издање)

УВОДНА РЕЧ

Планинарско друштво "Раднички" овим почиње издавање свога полугодишњег билтена. Он треба да региструје резултате које је наше друштво постигло на планинарском и алпинистичком пољу рада. Али његова намена не исцрпљује се у голој регистрацији освојених врхова, броја учесника, часова хода итд. Значај издавања овога билтена лежи пре свега у чињеницама које су његово излагање проузроковале, у побудама које су нас инспирисале да приступимо његовом издавању.

Издавање овога билтена резултат је ванредне борбе што је наш мали планинарски колектив води већ читаву годину дана са тешкоћама које су каткад изгледале непремостиве, поражавајуће и стварале уверење о бесциљности даљег постојања друштва. Оно је резултат велике упорности наших чланова да се те тешкоће савладају и сазнања да су ти напори најзад уродили плодом, да "Раднички" поново заузима место које му припада у нашем планинарском покрету.

Дани најтежих искушења су остали иза нас. Овај билтен показује резултате нашега рада баш у томе периоду. Цифре из овога билтена су скромне, али ако се упореди бројно стање чланства са постигнутим резултатима, онда ће се видети да је наш маил планинарски колектив учинио доста на планинарском и алпинистичком пољу. Ми се поносимо тим резултатима, постигнутим у најтежем периоду постојања нашега друштва. Ми смо усхићени што тај период није савладао нас, већ смо ми савладали њега. Овај билтен речит је доказ о томе. То нас је инспирисало да га покренемо. Он у првоме реду треба да поолужи нашим члановима као подстрек за даље одлажење у планине, за даље квалитетно уздизање и за даље квалитетно оснажење наших редова. Али, ако би његово излагање, макар и у најскромнијим размерама, допринело подстицању планинарског рада и у осталим београдским друштвима, онда би успех његовог издавања био комплетан.

ПРЕГЛЕД ПОХОДА И ИЗЛЕТА

- ТАРА – ВЕЛИКИ СТОЛАЦ** (31.XII.- 4.I.1954); учествовала 4 члана, проведене 3 ноћи, утрошено
20 часова хода, пређена висинска разлика + 1491, - 1951. За време похода магла, снег 30 – 50 см и – 10° С
Освојени врхови: Ивица (1328) и Велики Столац (1673).
- ЧЕМЕРНО - ТРОГЛАВ** (31.IV-2.V.1954); Учествовало 8 чланова, проведена 1 ноћ, утрошено 15 часова хода, пређена висинска разлика + 1434, - 1490.
Освојени врхови: Смрдључ (1544), Ћиће (1280) и Ком (1177).
Маршрута: Ушће – Студеница – Савово (преноћиште) – Смрдључ – Рудо Брдо – Ћиће – Ком – Липари - Богутовачка Бања.
- РАЈАЦ** (јуни 1954) ; Учествовала 4 члана, проведена 1 ноћ, утрошено 6 часова хода, пређена висинска разлика + 703, - 703.
Освојени врхови: Рајац (879).
Маршрута: Кадина Лука – Славковица – Рајац – Кадина Лука
- ВЕЛИКИ СТОЛАЦ – ЗВИЈЕЗДА – ТАРА** (4-8.VII.1954); Учествовало 6 чланова, проведене 4 ноћи, утрошено 27 часова хода, пређена висинска разлика + 2751 - 2181.
Освојени врхови: Велики Столац (1673), Смиљево Брдо (1444), Чемериште (1179).
Маршрута: Вишеград – Вишеградска Бања – Гостиља – Рајаци – Караклије – Дикава - Велики Столац – Предов Крст – Смиљево Брдо – Растиште – Чемериште – Секулића Воде – Добро Поље – Калуђерске Баре – Рача – Кремна.
- КОСМАЈ** (17-18.VII.1954); Учествовало 7 чланова, проведена 1 ноћ, утрошено 6 часова хода, пређена висинска разлика + 428, - 428 .
Освојени врхови : Космај (628).
Маршрута: Ђуринци – Небекикуће – Планинарски дом – Космај – Неменикуће - Ђуринци.
- КОПАОНИК** (1-15.VIII.1954); Учествовало 17 чланова, проведено 15 ноћи, утрошено 52 часа хода, пређена висина разлика + 2360, - 2360.
Освојени врхови: Суво Рудиште (2017) и Кукавица (1703).
Маршрута: Рудница - Планинарски дом – Суво Рудиште - Кукавица.
- ПРОКЛЕТИЈЕ** (5-18.VIII.1954); Учествовала 4 члана, проведено 11 ноћи, утрошена 72 часа хода, пређена висинска разлика + 8970, - 8886.
Освојени врхови: Маријаш (2530), Велики Рид (1971), Везирова Брада (2055), Мада Поткајс (2119), Мали Сапит (2148), Трескавица (1570), Ћаф Боглес (2100), Маја Ропс (2502), Ђеравица (2656) и Крш Чврље (2460).
Маршрута: Пећ – Руговска Клисуре – Бјелуха – Јеленак – Кота 2079 – Кота 2441 – Кота 2079 – Кота 2180 – Маријаш – Кота 2290 – Богићевица Катун – Богићевица Крш – Ридско Језеро – Велики Рид – Трескавица – Плавско Језеро – Мартиновићи – Гусиње – Извор – Везирова Брада – Маја Поткајс – Гусиње – Вусање – Ћаф Борит – Мали Сапит – Поткобиља – Шеју Пошкобитлус – Јасенице – Хоти – Копиљача – Белаж – Богићевица – Ћаф Боглес – Маја Ропс – Плочице – Ђеравица – Ђеравичка Језера – Плочице – Кожњарска Бистрица – Кота 1618 – Плећа – Крш Чврље – Стреочка Планина – Лођане – Рина – Лубуша – Дечани – Пећ.

- 8. СУВА ПЛАНИНА – ПРЕКОНОШКА ПЕЋИНА** (9-13.IX.1954): Учествовало 6 чланова, проведене 3 ноћи, утрошено 25 часова хода, пређена висинска разлика + 2404, - 2324.
Освојени врхови: Трем (1808), Соколов Камен (1552) и Кота 1463.
Маршрута: Црвена Река – Топоница – Преслоп – Кота 1463 – Трем – Гроб – Соколов Камен – Гроб – Вета – Студена – Нишка Бања – Малче – (возом до Сврљига) – Сврљиг – Преконоге – Преконошка пећина – Сврљиг.
- 9. АВАЛА** (18-19. IX.1954): Учествовало 10 чланова, проведена 1 ноћ, утрошена 3 часа хода, пређена висинска разлика + 350, – 350.
Маршрута: Вождовац – Кумодраж – Торлак – Планинарски дом "Авала" – Планинарски дом "Митровић" – Аутобушка станица.
- 10. МАГЛИЋ – ТРНОВАЧКО ЈЕЗЕРО – ТРНОВАЧКИ ДУРМИТОР** (25-30. IX.1954): Учествовало 5 чланова, проведене 4 ноћи, утрошено 27 часова хода, пређена висинска разлика + 2648, - 2648.
Освојени врхови: Маглић (2386) и Трновачки Дурмитор (2332).
Маршрута: Фоча – Брод – (возом до Тјентишта) – Тјентиште – Драгош Седло – Перућица - Кота 1962 – Маглић – Кота 1962 – Сува Језерина – Трновачко језеро – Трновачки Дурмитор – Трновачке Колибе – Трновачко Језеро – Сушки Поток – Сува – Тјентиште.
- 11. ФРУШКА ГОРА** (25-26. IX.1954) - Први слет планинара Војводине. Учествовало 10 чланова, проведена 1 ноћ, утрошено 6 часова хода, пређена висинска разлика + 640, -680.
Освојени врхови: Поповица (344) и Венац (510).
Маршрута: Каменица – Поповица – Венац – Стражилово – Сремски Карловци.

О РАДУ АЛПИНИСТА "РАДНИЧКОГ"

Налазимо се у таквим околностима да о резултатима постигнутим код нас у алпинизму, не можемо да говоримо језиком рубрике. Иначе бисмо неминовно потпали под самокритичку изреку до које је недавно дошло на једном од скорих састанака овдашњих планинара, а која није рекла ништа друго до да постоји "мала лаж, велика лаж, и најзад - статистика." Тиме се уствари алудирало на ону ставку о преваљеним кидометрима друмом и пругама, којој се понекад придаје толико важности колико она - осим с финансијске стране гледано, и у виду "жртве" – свакако не заслужује. С алпинизмом је друкчије. Он захтева више прецизности.

Од 1950 године, откад је у планинарској организацији Србије алпинизам добио облик у коме и данас егзистира, наиме у виду алпинистичких отсека, за његов развој везана су имена чланова Радничког не у мањој мери него и "Железничара", "Победе" и других друштава. Чињеница је да од данас 10 регистрованих самосталних чланова - алпиниста при Планинарском савезу Србије, од којих је у овој пењачкој сезони своју пуну активност показало само 5, 4 припадају баш "Радничком".

Током ове године, њихова делатност као и делатност алпиниста-приправника, била је ширино досад. И ове, као и ранијих година, одржавани су почетнички алпинистички течајеви у оквиру рада алпинистичких течајева, где су се ови прикључили као предавачи или инструктори на самим практичним вежбама. Тако су њих двојица руководили течајем зимске алпинистике у току марта и априла ове године на Дурмитору, а један техничким вежбама чланова екипе "Горске службе спасавања". Одржано је 8 стручних и 4 популарна предавања, од којих једно на Коларчевом универзитету, у циљу популаризације ове гране планинарства код нас.

У екипи од 5 чланова, коју је комисија за алпинизам Планинарског савеза Србије предвидела да пошаље на упознавање пењачких успона и у залеђеним стенама, у Аустрији, 4 места попуњавали су чланови "Радничког".

Алпинистички табор који је требало да се одржи у организацији Комисије за алпинизам ПС Србије, августа ове године у Јулијским Алпима, у Крници, зашта су, као и за одлазак алпинистичких екипа у Аустрију, била дотирана средства од 90.000 динара од стране Координационе комисије за алпинизам ПС Југославије, није организован, јер га Планинарски савез Србије није одобрио. Тиме је великом броју приправника била ускраћена могућност да се на тако олакшан начин осамостале у пењању. Уместо пењања у оквиру организованог табора, алпинисти су извели низ алпинистичких успона на личну иницијативу и без обзира на подршку било које организације.

У масивима Суве Планине, Вукана, Проклетија, Дурмитора, Јулијских Алпа (где су обухваћене пењањем стене Шкрлатице, Разора, Мартуљшке Понце, Олтара, Високог Рокава, Бовшког Гамзовца, Присојника, Мојстровке, Травника, Јаловца, као и Северна Стена Триглава) и Маглића, - изведено је укупно 63 успона, од којих су 11 зимских, што је захтевало 7 летњих и 5 зимских принудних ноћења – бивака, како на отвореном простору тако и под шатором. Тежински гледано, од тих успона 9 су трећег, 6 четвртог, 2 петог и 1 шестог степена тежине, док су остали успони другог степена.

Ако се узме у обзир да, како зимски тако и летњи период, а нарочито у Словенији, нису имали повољне временске прилике, број успона и њихова тежинска лествица задовољавајући су у сваком погледу. И мада се у протеклом времену у доброј мери осећала, ни данас још непојмљиво на чему заснована, претензија да се укаже на то како се алпинисти "нешто не виђају у планини", са задовољством можемо да констатујемо да је наших седам чланова, колико их има данас у "Радничком", провело у овој пењачкој сезони више од 220 дана активно планинарећи по брдима.

Иван Стојановић

БРОЈНО СТАЊЕ ЧЛАНСТВА И ЊЕГОВ ОДНОС ПРЕМА ПОСТИГНУТИМ ПЛАНИНАРСКИМ РЕЗУЛТАТИМА

Друштво је до 30 септембра ове године имало свега 46 уписаних чланова. У томе периоду био је 81 учесник планинарских излета и похода, утрошено је 259 часова хода а пређена висинска разлика + 24079 - 22761, што значи да је сваки уписани члан друштва у томе периоду, био 1,76 пута у планини, утрошио 5,63 часова хода и прешао висинску разлику + 523,45 – 494,80.

Треба напоменути да овде није узет у обзир алпинистички рад, а такође ни чињеница да се добар број од ових 46 чланова, уписао тек пред крај статистичког периода.

ШТА ЈЕ АЛПИНИЗАМ И КАКО СЕ ВРШЕ АЛПИНИСТИЧКИ УСПОНИ

Алпинистика се разликује од планинарства углавном по томе што алпинисти изводе своје успоне преко снежника, стена и глечера, пењући се онуда где су сами одабрали смер успона, док су планинари својим узласцима на врхове везани за означене и осигуране путеве који су већ утврени пре њих.

Једна експедиција на залеђене врхове Хималаја, као што је била и прошлогодишња, којој је успело да се успне на кров света Монт-Еверест, не да се ни замислити беа основне алпинистичке

опреме. Почев већ од обуће, алпинисти морају бити опремљени онако како ће најлакше да савладају тешкоће на које наиђу. Док се крећу по стенама, имају на ногема "пењачице" - уз ногу припијене и добро зашнирани лаке ципеле од меке јеленске коже или платна на којима је ђон од тврдог плетеног филца или профилисане тврде гуме, тзв. виграма. И једно и друго служи им да уз повећано трење могу сигурније да се пењу по стрмим стенама, јер пад у скоро вертикалним литицама у које понекад улазе - значио би сигурну смрт. Да би се ипак некако помогли, обично се пењу до двоје или троје, једно за другим везани у подједнаким растојањима на специјалном 40-метарском конопљаном "манила" или најлон ужету. На једноструком маника ужету забележен је најдужи укупан слободни пад човека од 17 м, док једноструко пуца тек после неких 40 м дубоког пада, при чему се истегне и до 40 % од своје укупне дужине. Колика је то огромна висина, види се најбоље по томе када се упореди са највишом зградом у Београду – палатом Албанијом. Да би скратили падове, алпинисти помоћу посебног пењачког чекића забијају у пукотине стена и лед, нарочите клинове од меког челика, у чије ушке умећу алке, тзв. "карабинере" који се отварају и затварају помоћу опруге, тако да у њих уметнуто уже, знатно скраћује величину пада од првог пењача на ужету па до другог, који осигурава посебним начином држања ужета преко руку и рамена, при чему је обично и сам осигуран на једном таквом клину и карабинеру. Клинова има најразличитијих врста и облика, а грубо су подељени на "хоризонталне" и "вертикалне" - према пукотинама за које су намењени. Ако током пењања наиђу и на такав терен који не могу да савладају слободним пењањем (само уз помоћ руку и ногу), тада се алпинисти служе и другом, специјалном опремом, као и пењањем на "двојном" ужету. Уз помоћ њега прелазе чак и над својене стене, које називају превисима или "плафонима", при чему стају у "ногоступне замке". Таква врста пењања спада у стрму алпинистику, врло распрострањену у европским Алпима, али ретко упражњавану у Хималајима, због огромног напора који је за то потребан.

Кад се алпинисти испењу из стена и пређу на снежнике и глечере, онда обувају или тзв. "окованке" – гојзерице, или тежу обућу, такође пођоњену профилисаном тврдом гумом, коју од снега заштићују камашнама. На њих затим везују дерезе – челичну нараву од 12 шиљака под ђоном, која им омогућује сигуран ход по леду ма како великог нагиба. Од велике помоћи им је цепин, мали пијук за лед, с којим - ако треба - копају и "степенице" за успон или повратак са планине. Вршком цебина заустављају се при евентуалном паду, док брзина пада још није велика, а ако у томе не успеју, онда партнеру-пењачу доле остаје да помоћу ужета, осигуравањем "преко леђа" или "преко цебина" ублажи и заустави пад првога. Притом је тај други пењач увек привезан за цепин дубоко забијен у тврди снег, или за клин (ако се пење леденом падином). Овакав начин пењања спада у зимску алпинистику.

Ако алпинисте задеси ноћ у планини, то им обично не пада тешко, јер у ранцу понесу све што им је потребно за један "простојан" бивак - принудно ноћење у стени. Увек имају са собом резервне хране, воде, бензински кохер и топлу пресвлаку. Обично преседе ноћ на некој каменој полици, привезани ужетом на добро забијене клинове, тако да се осећају, чак и док спавају, сасвим сигурни. Ако је ноћ јако хладна, тада стрпају ноге у ранчеве, тако да им ноћ постане много пријатнија.

Повратак с врха алпинисти обично изводе планинарским, лаким путем, а када дођу у први планинарски дом, онда се, као и сви планинари, упишу у књигу похода, тако да се увек зна одакле су дошли и куда одлазе. То може бити од велике важности ако се изгубе гдегод у планини или им се деси несрећа, јер их је тако могуће много лакше наћи, значи и помоћи. То се постиже изванредно брзо. Они имају и своју горску службу спасавања која у свако доба дана и ноћи и по било каквоме времену, одлази у помоћ настрадалим планинарима, у чему им помажу чак и посебно издресирани пси вучјаци, звани "лавински пси".

Ако погледамо и видимо да у нашој земљи имамо преко 60.000 планинара, од којих се свега нешто преко 1000 бави алпинизмом (а свега неколико десетина стрмом алпинистиком – савлађивањем најтежих пењачких успона) најбоље видимо колико је за алпинистику потребна темељна, дугогодишња увежбаност у сналажењу у планини, и да алпиниста увек мора тачно да зна колико може и сме.

Живојин Градишар

14 ДАНА КРОЗ ПРОКЛЕТИЈЕ

Дан поласка иа велику летњу туру приближавао се. Компликације око састава екипе преброђене су у последњем тренутку и формирана је екипа од четири члана. Тура године биле су Проклетије. Према плану који смо створили, требало је обићи уже Проклетије, у које долазе Везирова Брада и Белић, Ђеравицу на Вокш планини, Копривник планину са Крш Чврљем, Стреочку планину, Лумбардску планину, Богићевицу и централне врхове: Маријаш, Старац и Маја Ропс, а уз то још и Плавско и Ридско језеро. Дакле, цео тај огромни комплекс планина које се протежу правцем североисток - југозапад од Пећи до албанске границе иза Гусиња, и правцем север - југ од Руговске Клисуре до Ђеравице. За нас, то је била круна планинарења. И док је воз клизио кроз метохијску равницу, приближујући се Пећи, посматрали смо те гиганте како штрче над Пећи, шире се лево и десно од ње и губе у даљини. Никада још нисмо видели тако много великих планина, збијених једну до друге. Право море од планина. За који час упутићемо се ка њима да бисмо утонули у те огромне просторе...

Трећег дана кренули смо рано и преко коте 2133 и 2188 избили на превој између Пасјег Врха и Старца, над извориштем Дечанске Бистрице. То је неопходан заобилазни маневар за успон на Маријаш са југозападне стране. Са тог превоја први пут нам се отвара видик на праве Проклетије, а исто тако и на Богићевицу. Беле кречњачке стене Везирове Браде и Белића сијају на јутарњем сунцу, иако нас раздвајају читавих 20-25 км ваздушне линије. Одатле, кренули смо испод Пасјег Врха (2406) и на коти 2290 избили на превој између Пасјег Врха и Маријаша. Ту остављамо ствари и крећемо на Маријаш. После релативно простог успона, избијамо на његов оштар и назубљени стеновити гребен. Њиме треба ићи неких 200-300 метара да би се стигло на врх. Са обе стране тог оштрог гребена зјапе прбвалије. На појединим местима мохе се лепо ићи, али добрим делом треба пузати и помагати се рукама. Потискујем страх и крећем с осталима напред. Дотад никако нисам могао да савладам осећање несигурности над дубинама и провалијама. Овога пута, силом прилика, морао сам с осталима напред. Тада сам открио тајну. Не гледати ни лево ни десно у провалију, већ само испред себе и грабити напред, то је основни предуслов. Кад год бих погледао лево или десно у дубину, нешто ме је вукло тамо и нисам смео даље да се крећем. Али, с овим открићем грабио сам уз гребен брзо и сигурно као да се пењем уз Балканску улицу. Низ један кулоар с леве стране гребена, сјурише се 3 дивокозе и побегоше међу борове.

Сам врх Маријаша нешто је шири од гребена и може се лепо лежати на њему и сунчати. Поглед са њега је изванредан, захваљујући његовом централном положају и великој висини од 2530 метара (највиши врх после Ђеравице)...

Даљи пут до Ридског Језера био је врло компликован, пошто смо запали у стеновите блокове испод Богићевице. Око 9 избили смо на језеро, које нисмо никако могли да спазимо све до на 50 метара од њега. Кретали смо се у правцу једне високе стене коју смо уочили на већ познатим фотографијама Ридског Језера. То је најлепше планинско језеро које сам досад видео. Сакривено је међу стеновите блокове и проређену четинарску шуму, што му даје фину тамнозелену боју. Дугачко је неких 300 а широко 150 метара. Температура воде није претерано ниска и у њему се може купати иако је свеже. На језеру смо провели читавих пет часова. Када смо дошли било је пусто, а око подне скупише се десетак чобана да се купају на њему. То су чинили с таквом галамом да су одјекивали и Велики и и Мали Рид и Богићевица...

Цео пети дан и пола шестога били су предвиђени за одмор на Плавском Језеру. Тако смо бар испланирали у Београду. Али тамо, на лицу места, када смо видедк сав онај свет у хотелу како дискутује о томе како ће сутрадан утуцати своје време, када смо видели оне пензионерске физиономије људи који умиру од досаде, а далеко у дну изнад језера назирали сјајне стене и снежнике Везирове Браде и Белића које неодољивом магнетском снагом привлаче планинара, судбина тога петог дана била је запечаћена. Било је исувише седети дан и по овде. Решили смо да купању овде посветимо само пола

петог дана, а већ после подне имали смо да будемо у Гусињу, нашој, како смо га назвали "Тукучу" за даље успоне...

После подне, преко Мартиновића, кренули смо за Гусиње, које је удаљено 10 км. Тамо смо стигли око 17. Пре него што смо ушли у њега, запањено смо посматрали Белић, који нам се непосредно пред Гусињем открио с дотад најближег растојања (10 км у правој линији). За нас то је била делимична потврда наших слутњи о невероватном и дотад невиђеном. Радосни и задовољни ушли смо у Гусиње које треба да буде наша одскочна даска за овај свет, непознат и тајанствен.

Освануо је шести дан. Још у раним јутарњим часовима, Бранко и ја журимо у центар вароши не бисмо ли нешто сазнали. Тамо налазимо шефа испоставе, његово срдечно држање и позив да у 7 будемо код милицијске станице, дају нам наде. Тачно у 7 долази и саопштава нам да можемо слободно да се пењемо. Најзад, нкшта нам више не стоји на путу ка непознатом. Остављамо ствари у милицијској станици и крећемо, лаки и одморни.

Тачно од извора, пут почиње да се пење косином испод коте 1780. У једном тренутку стаза се грана у два правца. Бранко и ја крећемо доњом стазом и избијамо на неку велику ливаду, где се стаза губи. Стога се дохватимо једне јаруге којом је некада текао поток, и пробијајући се кроз густо шибље и стење, избијамо на горњу стазу, где нас већ чекају Драгица и Мирко. Одатле за десетак минута успона излазимо на безимени катун. Дочекују нас неки страшни пси који су, срећом, везани, док деца беже у колибе и оданде нас посматрају кроз пруже. Овако смо замишљали Тибет. Пошто смо Гусиње већ раније назвали Тукуча, то смо овом катуну дали име Тукучу-чучу-ча. Од катуна за неких 15-20 минута успона избијамо на превој, који се налази између коте 1780 и осталих виших врхова на гребену Везирове браде. Изненада с њега нам се отвара видик у царство непознатог. На неких 1000-2000 метара у правој линији, указује нам се страشان испресецани гребен јужног дела Везирове Браде, с Маја Поткајс (2119), котом 2220 и другим шиљцима, који у полулуку прелазе у гребен Маја Попадија (2056). Они образују полукруг из чијег средишта извире Војуша, изнад чије клисуре се издиже Маја Попадија са западне стране, а са источне Везирова Брада. А над извориштем Војуше у томе полукругу, гребен искидан у комаде од белих кречњачких стена округлих, шиљатих, правоугаоних и разних других облика, док су под њима увале прошаране снежницима и опет стенама, такође разних облика и димензија. Још јуче седели смо ка Плавском Језеру и купали се у њему, а већ данас ето нас у једном сасвим новом свету, свету који постоји сам за себе и који је самоме себи довољан, чија лепота је неокаљана и сакривена од осталог света, овде, на овим висинама и у овим гудурама. Сада има реч Бранко са својим пејзажним апаратом 6 x 6. И док лежимо на превоју, погледа нетремице упереног у ту неокаљану дивљину, размишљамо само о томе – хоће ли Бранко макар и делимично успети да нам тај приказ пренесе на фотографије...

А сада крећемо даље, да се попнемо на крајње јужне и највише врхове гребена Везирове Браде. За неких 40 минута успона, ето нас на последњем врху источне стране гребена Везирове Браде, одакле гребен окреће ка западу у полукруг. Пењемо се преко стења на сам врх. Сасвим доле, у дубини од око 1000 метара, долина Ропојана. На њеној другој страни Белић. То је једно пространо брдо огромних димензија. Правцем запад-исток 5-6 км и правцем север-југ 3-4 км. Сав је од стена, почев од Ропојане па до Маја Розит. Има се утисак да је цело то огромно брдо од 20 км² саливено од самог стења и да ни у својој унутрашњости иема трунке земље. Једино што се на њему види а да није стена, то су снежници под Маја Розит (2022). Југозападно од Маја Розит па све даље дубоко у албанску територију, нанизани један до другог, стрче многобројни врхови албанских Проклетија. Усред њих - Маја Језерце. На њима има знатно више снега него код нас. Окрећемо у полукруг ка западу. Под Маја Поткајс (2119) ручамо док нам се спрема вода од снега, који се топи у чутурама...

Седмога дана је правац Вусање. Идемо на тзв. Грљу. То је велика природна атракција тога краја, достојна, наравно на свој начин, Везирове Браде и Белића. Поток Вруја, који извире негде у Ропојани, пред Вусањем пада у једну дубоку рупу, дубоку око 10 а широцу 5-6 метара. Ова рупа је овалног облика и сва је обложена глатким каменом. Висина њених зидова је изнад нивоа потока Врује, тако да је овај у том каменом зиду исклесао себи пролаз и с висине од 10 метара пада у понор. Из тога свог резервоара, поток тече даље испод једног брда, али не као понорница, пошто је брдо горе растворено, тако да се одозго с брда може спуштати до корита потока само кроз неке пукогине као да се силази у

пећину. На другој страни брда поток избија у снажном млазу и иде у правцу Гусиња. Све ово је тако фантастично, да човек има утисак нечег вештачки створеног. Чак и само брдо кроз које Вруја протиче, изгледа, као да је намерно ту направљено, само да би ствар изгледала што чудноватија...

Од коте 998, преко великог села Хоти, дугог 3-4 км, пењемо се на југоисточни део гребена Копиљаче, који се на коти 1470 спаја с гребеном Трескавице. Ово је крај, у почетку богат лепим шумарцима и потоцима, да би, што смо се више приближавали Кршу Богичевице, прерастао код катуна Белај, у кршевит предео. Катун Белај, под Ђаф Белајем (1965), био је наше коначиште тога дана. Мора се истаћи срдечно гостопримство којим смо у овом катуну дочекани од стране Шиптара. Овде, а и доцније у Плочицама, спремљена нам је колиба, из које су за ту ноћ исељени становници, спремљена лежишта, заложена ватра и догурана дрва. Добили смо чак и проју за пут, пошто нам је понестало хлеба, при чему су категорички одбили да узму и један динар. У овом катуну требало је да доживимо једну ноћну сензацију. Наиме, око поноћи, Бранко нас је све пробудио и саопштио да медвед риче у катуну и да су сви људи на ногама. Ујутру, сви су били одушевљени што ће овакве ствари моћи да причају у Београду. Мирко је чак, према своме тврђењу, спасао сељацима једну краву, пошто је вратио једну која се била упутила ван катуна, за време док су сељаци, према његовом тврђењу, чучали иза колиба, дрхтећи од страха. Ујутру, чим се домаћин појавио, питамо га шта је било ноћас и он нам објасни да је Бранково рикање медведа било рикање обичног телета, а да су људи били изашли напоље из неких мање узбудљивих разлога. Једино је остало необјашњено Мирково тврђење да су људи чучали иза колиба, дрхтећи од страха док је он спасавао краву од медведа. И тако нам је ускраћено право да причамо о нападу медведа на наш катун...

На једном извору непосредно пред плочицама, заустављамо се. У том се појави једно 15-торо деце. Пошто су нас неко време посматрали, издвоји се један малишан, приђе изору, и као, поче да пије воду. Пошто је, као, попио воду, приђе меи и без икаквог устручавања ми рече: "Дај шећера". Како сам дотад био навикао да деца беже од нас, свидело ми се ово понашање, рукујем се с њим и дам му шећер. У то пристиглоше остали и сви почеше да ме ословљавају с "дај шећера". Поделим свакоме по 2 комада, извадим чутурицу и додам једном да ми наточи воде, иако је извор био на 3 метара удаљен. За ту услугу дам му шећер. На то Мирко поче да одмотава чутуру, а њих 5-6 нетремице гледају, сваки готов да му наточи воду. Али Мирко као де је уживао у њиховом ишчекивању, хладно приђе извору и сам напуни чутуру. Одатле, праћени целом том булументом, одемо до катуна. Један дечко ми донесе лонче боровница а ја му за узврат дам шећер. У трен ока несташе сва деца и почеше да доносе судове с боровницама, шљивама па чак и јабукама и малинама. Пошто смо напунили све наше порције, морали смо да разастремо виндјакне да у њих примимо воће. За преноћиште су били предусретљиви као и у свим бачијама до тада. И тако смо, расположени овим необичним гостопримством, очекивали сутрашњи дан, који је имао да нам пружи нове и интересантне моменте.

Око 7 из катуна Плочица, полазимо на Ђеравицу. Идемо стазом неких пет-шест стотина метара, а онда поред самог потока Плочица, који извире под Ђеравицом, пењемо се право горе. Поток овде има страхан пад а на неким местима вертккално пада низ стене. После једночасовног успона долазимо под сам гребен и врх који држимо за главни. Једно двадесетак минута полуалпинистичког успона и излазимо на гребен, пењући се једним кулоаром. Десно, односно западно издиже се наша "Ђеравица". Крећем одмах горе док у међувремену и Бранко изађе на гребен. Када сам изашао на врх, зовем Бранка и победоносно ширим руке. У том тренутку, с друге Бранкове стране, а на неких 1000 метара од овог врха, угледам врх који је за читавих 150 метара виши. Тек тада нам је било јасно да Ђеравицу уопште нисмо видели са Плочица. Срећа је што успон на овај врх није био напоран, тако да сам за пет-шест минута слетео доле. Пола сата доцније, били смо на највишем врху Србије. Са нама заједно попели су се и неки чобани.

Неких 300 метара под нама, Ђеравичка језера, минијатурног изгледа одавде личе на обичне зелене баре. Било је велико изненађење за нас када смо с врха сишли на језера. Велико Ђеравичко Језеро уствари није ништа мање од Ридског Језера, вода му је исто тако лепа, тамно зелене боје, а обале местимично песковите. Имали смо ту част да се купамо на језеру с највишом надморском висином на Балкану. Врло је дубоко, на појединим местима код саме обеле, тако да је Бранко пред чобанима изводио атракције скакањем с једне високе стене...

Према нашим предвиђањима, 11-ти дан треба да нам буде најнапорнији. Са висине од 1000 метара пењемо се на Крш Чврље. Пењемо се стазом поред њега и у рекордном времену избијамо десно од коте 1618, пред катун Плећа. У катун стижемо око 10, што нас је пријатно изненадило. Вероватно смо психолошки били припремљени на теже напоре, па нам је успон изгледао релативно лак. Од Плећа још сат и по успона и избијамо под високе литице Крша Чврље. Даље стаза води упоредо с њима и око подне излазимо на превој између Крша Чврље и Стреочке Планине, код коте 2170. Најзад смо дубоко доле угледали Пећ, полазну тачку нашег пута, Заситили смо се планина, па ипак нешто нас вуче да се попнемо и на врх Крша Чврље (2460). Драгица је пролисно исцрпена а Мирко шепа на једну ногу. Бранко и ја се решавамо и полазимо на врх. Пењемо се с источне стране, правцем који је само делимично маркиран још пре рата од СПД. Стижемо под стеновите отсеке са источне стране. Како нисам обукао патике, тешко се крећем са поткованим цокулама, док Бранко сигурно гази са вибрамима. Изводимо једну малу операцију на тај начин што мењамо по једну цокулу, тако да сваки иде са по једним вибрамом. Обишавши источке стеновите отсеке, пењемо се релативно лако на гребен. али опет погрешно на замишљени врх. Силазимо мало са гребена и поново се пењемо, коначно на главни врх. Гребен Крша Чврље је врло оштар и са јужне стране се вертикално обрушава. Са те стране могући су само алпинистички успони. Међутим, са северне стране има сигурну позадину...

Последњи, 12-ти дан намеравали смо да проведемо у Дечанима у одмору и купању. Али, пошто смо ово друго урадили претходне ноћи - код нас је целе ноћи била киша, то смо могли да зажалимо само за одмором. Све до после подне, провели смо седећи у ресторану кампа и у манастиру. Тамо нас салетеше неки младићи из кампа да им објаснимо успон на Ђеравицу, пошто су се у Дечанима већ учрвљали. Заиста, посматрајући овај једнолични живот у кампу, нисмо довољно могли да се надивимо тим људима. Ујутру на доручак у ресторан, затим евентуално купање у базену или шетња кроз парк, онда опет ручак у ресторану, после подне исто што и пре подне а онда опет вечера у ресторану. И тако 15 дана један за другим. Можда је и њима изгледало несхватљиво то што смо ми 12 дана ишли од врха до врха, од језера до језера, прелазећи свакодневно све нове и нове просторе. И то је потпуно схватљиво јер може да изгледа лудо. Али ми препоручујемо свима да опробају овај начин. За комфор кога смо се лишили и за извесне физичке напоре које смо уложили, добили смо десетоструко. Шумовита брда и долине планинских река, кршевити врхови и планинска језера, искидани стеновити гребени и клисуре, снежници и питоми планински пашњаци, смењивали су се 12 дана пред нама и стварали велику духовну дистракцију. Како каже Дучић у својим писмима из Швајцарске, износећи своје утиске о Јунгфрау: "Изгледало ми је тада да је мој живот пресечен надвоје, пре и после мог боравка на глечерау Јуагфрау. Тај дан био је прво пренеражење свих мојих чула. Све што сам дотад видео било је сићушно, тескобно, делимично", тако и ми сматрамо да никакви физички напори не могу бити довољно велики да истисну то осећање задовољства и те упечатљиве емоције које човку могу да пруже овакве планине. Оне остају за цео жнвот к мислим да у њима, у тим упечатљивим емоцијама, и лежи смисао планинарства...

Радољуб Јевтић – Цике

ТРИ ДАНА И ТРИ НОЋИ У СНЕГУ И ЛЕДУ ДУРМИТОРА

Марта месеца ове године група београдских алпиниста, у којој је било и 3 члана "Радничког", извршила је на Дурмитору зимске успоне на врхове: Боботов Кук, Безимени Врх, Савин Кук, Терезин Богаз и др. Сличан успон извршен је фебруара месеца прошле године на Боботов Кук од стране четворице алпиниста, чланова нашег друштва. Доносимо извештај о томе успону.

Месеца фебруара прошле године, група од четири члана Алпинистичког отсека у Београду, по зими и вејавици, пробила се на скијама од Пљевља до Жабљака у Црној Гори, преававши под пуном

опремом око 70 километара. Циљ овог подухвата био је Боботов Кук, највиши врх Дурмитора, висок преко 2500 метара, тешко приступачан и лети, на који су се пре тога зими само једанпут успели да попну словеначки алпинисти, још пре рата. Успон на овај врх београдски алпинисти извршили су под изванредно тешким околностима, проведвши три ноћи под шаторима на висини од преко 2000 метара, до дубоком новом снегу у који се упадало до појаса, кроз маглу која се три дана није дизала са Дурмиторских врхова. и вејавицу која је сваке ноћи бацала нове наносе на пут ове групе. Због успореног напредовања, група је остала без хране, успон на Боботов кук претворио се у борбу за опстанак; успех је значио живот.

Желели смо да се попнемо на врх Боботовог Кука јер је то било тешко, јер су то само једанпут пре нас успели Словенци, јер нас је лепота доживљаја једног зимског успона и веселје у савлађивању препрека увек привлаче у наше планине. И уколико су тешкоће бивале веће, утолико смо упорније тежили свом циљу.

После неколико дана непрекидне вејавице, која је сакривала планину као непрозирна завеса, сасвим на ивици стрпљења, искористили смо прво сунчано јутро да најзад почнемо успон. Потоварени свим потребним стварима, шаторима, храном, конопцима, клиновима, карабинерима, цепинима, дерезама, бензинским примусом, врећама за спавање и хиљаду других неопходних ствари за један зимски успон, кренули смо 14. фебруара на скијама кроз дубок снег са залеђеног Црног Језера у срце Дурмитора, крај зими пуст и непосећиван. Мештани су са страхом и неверицом примили наше намере. И то је био још један разлог више да их остваримо. Прву ноћ хтели смо да проведемо код катуна Локве, али их у дубоком снегу нисмо могли пронаћи. Време је опет почињало да се мути. Одлучни да идемо до краја, подигли смо шатор на снегу и увукли се у њега. Почела је дуга зимска ноћ; превртали смо се, дрхтали и непрестано се питали: "хоће ли још дуго?", "какав ли ће сутра бити дан?" Ипак смо ухватили мало сна. Једва смо дочекали сванућше, поново све ставили на леђа, и наставили пут. Бео снег се без границе губио у густој магли која је обухватала све око нас. Оријентација је била практично немогућа. Правили смо по неколико корака и онда застајали, буљили у белину око нас, узалуд тражећи неку сенку, неки камен који би нам показао пут. Право је чудо како нисмо залутали. Плашили смо се непримећених провалија, висећих стреха које би се под нама могле проломити или на нас изненада срушити, а ипак смо ишли напред.

Под Боботов Кук стигли смо сасвим изнурени. Поново смо дигли шаторе и провели под својим циљем једну страшну ноћ, слушајући непрекидан јаук ветра који је тресао наш шатор и лагано га завејавао. Негде у планинској пустињи загрмеле су неколико пута лавине, а нов онег сасвим је испунио сваку стопу нашег трага. Напољу је севало. Пуни слутње за сутрашњи дан, покушавали смо да спавамо.

Прошла је гешка и бесана ноћ. Неколико гутљаја чаја био би слаб подстицај за даљи пут, да није било воље и одлучности.

Испењали смо се на гребен између Безименог Врха и Боботовог Кука и по његовој оштрици кренули пут врха везани конопцима, лагано пипајући цепинима залеђену стреху са које смо за час могли да склизнемо. Густа магла је и даље скривала све око нас, и врх и дубину са обе стране гребена, коју смо осећали само по хладној ваздушној струји која би с времена на време довукла праменове магле, бацајући нам залеђен ситан снег у очи.

Стати на врх била нам је жеља, постао је циљ и најзад императив. Колико труда, жртава и самопрегора уложено је у овај потхват. А када смо стали на врх, нисмо желели ништа друго него да се опет, што пре, нађемо доле, међу људима, у сигурној, заклоњеној собици крај топле ватре, са тањиром врућег јела и у сувом оделу. Успон је био борба за успех, али треба успети и вратити се. То чини добродо алпинисту.

Још једна ноћ под залеђеним небом Дурмитора, хладна, непроспавана, али остварили смо наш циљ. Осећање задовољства због успеха је висока а најбоља награда коју један алпиниста може да има за сее што је издржао. А сазнање шта све можемо, када треба и када хоћемо, даје нам самопоуздање и снагу да се увек изнова хватамо у коштац с новим гешкоћама.

И решили смо да ове године опет посетимо завејане врхове Дурмитора.

Иван Стојановић

СТОЛАЦ, ЗВИЈЕЗДА И ТАРА

Сва четири јутра су била иста. Небо је на западу било мрачно, да се постепено уз дивне преливе боја заврши на истоку, златом излазећег сунца. По цветним ливадама је као драго камење сијала роса. Студени извори и потоци, на којима смо се умивали, жуборили су своју вечиту песму и одлазили даље, будећи по клисурама старе резигниране поточаре, окрећући њихове жрвње снагом својих кристалних млазева. Свежина се из долина пушила и обавијајући врхове одлазила увис растапајући се у првим загрљајима сунца. По шумама су птице својом песмом јављале нови дан а звон меденице и отегнута песма чобана чула се из непознатих шумских дубина.

У таква дивна јутра није било тешко ходати иако су ранчеви били тешки и њихови ремени секли. Сваки корак нам је пружао нове видике, нове утиске, нова задовољства. Била су то јутра која се не забрављају.

Ваљда је зато тешко рећи које је јутро било надлепшео. Да ли оно прво, када смо из Вишеграда, лагано кроз долину Бањске реке и дивну борову шуму улазили у планину. Тада смо јасно осетили запару низине око Вишеграда. Ради тога нам је двоструко пријао одмор и ручак под Гостиља брдом на 1000 м надморске висине. Тај дан смо зааршили у прекрасној Дикави на 1350 м. Ноћили смо на тавану једне појате у дебелом слоју сена. Био је то пријатан сан јер нас је успавао опојан мирис сена и шум вечерњег ветра кроз четинаре.

Па ипак смо устали у цик зоре. Сунце нас је стигло тек на самим падинама Великог Стоца када смо већ прошли густе појасеве четинарске шуме и још недокошене пашњаке који су били читава симфонија боја. Одмор на тим пашњацима је био доживљај за себе.

Било је рано јутро када смо с врха Великог Стоца гледали дубине испод нас. Врх Стоца има диван поглед на запад и југ, те смо дуго проналазили врхове босанских и старовлашких планина. И приступ на Столац је прилично лак јер је још увек добро очуван пут који су још 1914 г. за време I Светског рата направили српски војници. Овај пут излази на сам врх.

Доручак на 1674 м. Такво уживање знамо да приредимо само ми планинари.

Столац нам је на растанку пружио још једно задовољство. Силазећи са њега кроз букову и борову шуму, изашли смо на место одакле смо имали редак поглед на Звијезду. Она се од питомих пашњака пред Смиљевим брдом претвара у окомити крш под масивним врхом Великог Краја.

Видели смо пред собом напоран пут. Сви смо знали да ћемо данас бити и на врху Звијезде. Нико од тога није зазирао. Необјашњиво је то шта правог планинара вуче да изађе на сам врх. Није то само жеља за дивним погледом, ваздухом и сунцем. Није то ни победа, мада се нама понекад чини да смо, изашавши на теме врха и ударивши печат у своју књижицу, победили планину. Нема победе, нема неке борбе са планином; постоје само додири који су нама неопходни.

Пут ка врху ствара непрекидну нит наших веза са планином а круна свега је сам врх. Ти додири и познанства са планином оплемењују у нама врлине, развијају естетска осећања и враћају веру у себе и своје могућности. Можда ово не објашњава довољно нашу жељу за врховима али прави планинар није онај који трчи од врха до врха да би ударао печат у своју књижицу или послао у град дописницу са збирком освојених врхова.

Зато је ваљда одмор у шуми на Смиљевом брду, највишем врху Звијезде, био пријатан, мада је успон био напоран а подневно сунце просто пржило. Одавде видика није било јер је врх обрастао шумом. Тај дан смо завршили великим спуштањем до Седаљке, која лежи на ивици клисуре Дервенте. Ту смо заноћили.

И треће јутро је било пријатно. Док је сунце златило врхове око нас, ми смо се лагано пели на Тару ка Чемеришту. Умили смо се на потоку Дервенте, на хладном извору. У јутарњој свежини, тела су нам се пушила. Ипак су успон и ранац загревали леђа и зној је полагао пробијао. За два сата сата хода прешли смо 7 км, и 800 метара висинске разлике. Захваљујући том брзом почетку могли смо касније на

Тари да дозволимо себи читави луксуз и да се на цветним ливадама поштено испавамо. То вече смо дошли у логор II слета планинара Србије.

Добили смо своје место у логору и полако почели да се привикавамо на слетски живот и дневни ред. Када смо ушли у велики каре приликом спуштања заставе, осетили смо да је наш поход престао и да за нас, исто као и за све остале планинаре у логору, тече један нови заједнички живот. Сутра ћемо се као и сви остали купати у језеру, ићи кроз чудесни кањон Раче, посматрати са видиковца бескрајни хоризонт, те ћемо се у чуду питати да ли ће Столац, Звијезда и Тара икада престати да изнуђују наше дивљење. Маколико пута били на њима, увек ћемо наћи нешто ново, што изненађује и задивљује, наћи у рапсодији боја и фантастичним контрастима душевно окрепљење и нове физичке снаге.

Бранко Котлајић

МАГЛИЋ – ТРНОВАЧКО ЈЕЗЕРО – ТРНОВАЧКИ ДУРМИТОР

24. септембра кренула је наша петорка за Фочу. Циљ нам је био Маглић (2388) са Трновачким језером, а евентуално и пењање неком стеном Трновачког Дурмитора (2332). 25. септембра око 7 ч. ујутру дочекала нас је Фоча, тмурна и туробна, сва обавијена сивим јесењим облацима. Иза њих стајале су планине које је окружују. Овога пута могли смо само маштом да дочаравамо њихов лепо изглед.

Само што смо стigli у Брод, сунчеви зраци почеше да се пробијају кроз облаке, најпре врло стидљиво, затим све смелије, и када смо пошли шумском железницом пут Тјентишта, небо се потпуно рашчисти. Тако сам и овога пута могао себи да приписујем магичну моћ стварања лепог времена у планини...

Пред подне стижемо у Тјентиште. Овде, у кукурузима, напао је медвед једног човека и угризао га за ногу. Имали смо прилике да видимо тог човека, и пошто овде у равници влада нека медвеђа психоза, пењемо се у подне ка Маглићу. Прелазимо Сутјеску и идемо ка Драгош Седлу...

У сутон, Љиљана, Иван и ја излазимо из Перућице и избијамо под саме стене Маглића код коте 1962. Имамо таман толико времена да видимо под собом шумовиту правоугаону котлину у којој се налазе Трновачко Језеро и Сува Језерина, чврсто уоквирену високим стеновитим зидовима Маглића, Трновачког Дурмитора и Волујка. У сумраку све то делује врло сабласно и неописиво дивље.

Наш бивак налази се на самом превоју, на једној тешкој ветрометини. И уколико смо данас по сунцу имали прилике да се знојимо, то вечерес пожудно гледамо ватру и покушавамо да загрејемо све делове тела... Гасимо ватру да нас не би ноћас запалила, а онда бежамо привидно од ове мрачне дивљине и увлачимо се у наше шаторе. У њима човек за тренутак заборави да се налази у овој сабласној дивљини, али то траје еамо дотле док ветар не почне злокобно да фијуче, а шаторска крила да дрхте као у грозници. Тада се враћамо у стварност а Иван и ја са страхом помишљамо када ће нови шатор породице Пилетић да се растури, јер ћемо тада и нас двојица морати да изиђемо из нашег, макар из учтивости. Међутим, шатори су издржали, а и ми у њима.

Освануо је леп сунчан дан, али се громада Маглића испречила између Сунца и нас и можемо само да гледамо сунчеве зраке како ударају у гребен Волујка. Нешто после 7 ч. Љиљана, Иван и ја полазимо у правцу стена Маглића...

Још са превоја уочили смо једну јаругу која излази на гребен. Када се будемо пењали на врх, прочитаћемо у књизи утисака да се она зове Северозападна јаруга Маглића, и да се неко загребачко друштво њоме испело на врх, након #четириипосатне неизвјесности", према речима неке Загречанке. Али, пре него што смо знали како се зове, ми смо ту јаругу изабрали за правац нашег пењања, само је било питање који ћемо пут изабрати за приступ њој. Имали смо на расположењу приступ једним дугачким сипаром, који праволинијски улази у јаругу, и други приступ тереном обраслим клековином,

који бочно улази у јаругу. Нама се приступ клековином учинио погоднијим. Пробијамо се кроз њу, најпре без икаквих проблема, затим се све више заглибљујемо док не западнемо у читаво море клековине. Међутим, шибље је постало тако густо и разгранато, да смо почели да идемо преко њега, не стајући уопште на земљу. То је већ било интересантно, а нарочито када смо се пребацивали са гране на грану, које су се савијале под нама, тако да смо имали утисак да се крећемо одбацивани неким федерима. После овог 3/4-ти сатног федеративног пута, стигли смо до јаруге. "Garcon" и ја одбили смо Иванов предлог да нас веже конопцем, увређени тим очигледним потцењивањем. "Garcon" нам рече да би она изјавила да је све ово лук и вода, али да ипак то неће да каже, да не би изгледало да се прави важна...

На нас, сам врх Маглића није оставио тако јак утисак какав Маглић иначе оставља када се гледа са стране, вероватно зато што му је гребен једно пространо и широко било. Посматран са стране и у целини, Маглић импресионира својим огромним димензијама и окомитим странама које падају на околни терен. Али и недостаци његовог гребена, компензирају се заиста изванредним видиком са њега...

Око 13 ч. Упућујемо се ка Сувој Језерини, преко које води пут на Трновачко Језеро. Уочили смо да воде има довољно као и досад, иако сам ја друштво плашио безводним крајевима. Узалуд сам им објашњавао да сам те податке од Бранка, Добрице и Лалета, да тек сада настају безводни крајеви, и претио им Сушним Потоком, у коме ће нас сатрти жеђ. Они су спокојно гледали у свежу изворску воду и смејали се ...

У Сувој Језерини су пре две године Бранко, Добрица и Лале заноћили и сањали како тече нека вода, пошто су били страховито жедни (види Бранков извештај са Зеленгоре од јула 1952.). И заиста, сама Сува Језерина је потпуно безводна, али около има толико воде да ја сада верујем да њих тројица нису ништа сањали, већ да су заиста чули како тече вода.

Од Суве Језерине благо се пењемо кроз шуму и за 3/4 сата излазимо на Трновачко Језеро. Мој утисак о Трновачком Језеру по доласку на њега није много измењен од оног утиска који сам имао о њему на основу погледа са Маглића и фотографија које сам видео. Оно је врло лепо. Али ако човек хоће да сазна шта је то у њему лепо, онда ће пажљивим посматрањем констатовати да је оно као и свако друго планинско језеро и да у њему нема ничега тако израазито лепог, и можда ће чак бити у недоумици зашто му је оно ипак лепо. Трновачко језеро је врло лепо због тога што се 800 м. над њим уздиже Маглић са северо-источне стране и Трновачки Дурмитор са јужне, такође 800 метара над њим. Када се човек налази на врховима Маглића и Трновачког Дурмитора, онда му је језеро лепо зато што се налази тако дубоко доле, као у неком бунару, а када је на језеру, онда му је оно лепо због тога што се тако високо над њим уздижу врхови Маглића и Трновачког Дурмитора.

Увече седимо око ватре, као за пакост, Мирко стално навраћа тему на сутрашње пењање уз стену, и Ивана и мене ословљава као алпинисте. Са тиме је почео још од Београда, иако ја ниједном нисам изјавио да пристајем на пењање. Али, ово константно прејудицирање имало је такав психолошки ефекат да сам ја вечерас, слушајући о Ивановом и мом сутрашњем пвњању, уљуљкао се некако у ту атмосферу, па сам чак и одговарао на нека Миркова питања, као: "да ли се више плашите превиса или медведа?" итд. Али, ни ја им нисам остао дужан. Наврнусмо тему на медведе и ја објасних да они имају обичај да из прикрајка бацају камење на ватру. И када овде, око наше ватре, поново завлада она медвеђа психоза из Тјентишта, почех да бацам дрвене иверке на шатор, али тако да нико од присутних то није приметио. Чуло се само ударање неких предмета о шатор. Зачас се лица уозбиљише, погледи добише неки укочени израз а уши напрегнуше као код ловачких керована. Нажалост, тада сам први пут видео да се и "Garcon" нечега плаши.

Освануо је трећи дан. Још у пола шест, Иван и ја се извлачимо из шатора. Треба, каже, да пожуримо, ко зна колико ће дуго трајати. Небо није сасвим чисто. Навукли се неки облаци, а наш врх Трновачког Дурмитора је у магли. Из мисли ме трже Иванов глас: "До стене имамо 2-3 сата. Дотле ћемо таман имати чисту ситуацију са временом". "Стварно, можда ће још и киша почети да пада" помислим, али ми одмах паде на памет моја магична моћ стварања лепог времена у планини и први пут, можда, нисам сасвим сигуран, није ми се допала та моја особина. Што ти је немилосрдна судбина према људима. Док спремам ствари за полазак, и ни сам не знајући да ли волим или не што идем, дотле неко,

који гори од жеље да иде, седи у шатору, чује наше припреме и можда плаче што нема могућности да бира хоће ли или не да иде...

Наш смер пењања налази се у источном делу масива Трновачког Дурмитора и док нисмо дошли под њега, имали смо да пређемо још крш камених блокова. Најзад стижемо насупрот њега и бирамо један травнати плато као осматрачницу. Ту ћемо најпре узети шећера и пити се воде. Затим ћемо читати технички опис пењања овог смера, чију ћемо варијанту пењати, и посматрати стену у вези с тим описом, а тек онда ћемо кренути под стену, где ћемо поново прочитати технички опис, пре него што приступимо пењању. То сам све знао када смо сели на травнати плато, и било ми је мило што имамо тако дуготрајан програма пре пењања.

У 9 ч. полазимо у правцу стене. Претходно савлађујемо сипар а онда ивицом једног жљеба пребацујемо се до под стену. Овде морамо да се вежемо. Никаква техника пењања досад ми није била позната. Нисам знао какве су дужности првог а какве другог у навези. Нисам знао како се држи конопца ни како се врши осигурање. Нисам знао у којој мери треба затегнути конопца кад онај други каже "затежи", нити у којој мери попустити кад каже "попусти". Нисам знао ни шта је то карабинер, док га нисам видео у стени...

Пошто сам везан задњим крајем конопца, Иван ни рече да седим ту, објасни ми како да држим конопца и да га полако попуштам, а он поче да се пење и изгуби се негде у стени, удесно од мене. Отуда чујем његов глас: "Ево једног школског примера полице". "Добро је, када је школски пример", помислим, "то свакако неће бити тешко". После 5 минута чујем како мивиче да кренем, али да му претходно попустим сав конопца. Пењем се навише, затим мало удесно и ето ме пред полицом. Два је неких 5-6 метара, није толико узана да би човек морао да се припије уз стену, већ је довољно да се за њу држи рукама и креће пажљивим бочним ходом. Окрећем леђа вертикалном амбису од 10 метара, крећем се пажљиво и прва препрека је преброђена. Овом полицом попречили смо наш пут удесно и сада се налазимо пред главним правцем смера.

По други пут вршим осматрање. Овога пута седећу у месту читавих $\frac{1}{2}$ сата или се можда мени тако учинило. Седим у хладовини, и када сам пошао напред, прсти су ми укочени.

Најзад је почело оно главно. Изнад мене је један детаљ стене који представља четворку. Детаљ је висок 8-10 метара. На 4 метра изнад мене забијен је један клин, а на 2 метра изнад њега, али сасвим попречно улево, други. Пипам прстима стену изнад себе, проналазим ослонац за ногу, пужем горе и глава ми долази у висину првога клина. Таман сам хтео да продужим даље, када ми Иван одозго довикује да избијем клин.

Избити један клин из стене, то је тако сићушна ствар у поређењу са целокупним пењањем, један мали детаљ, чак се не може назвати ни детаљем, то је само један детаљ детаља у склопу целокупног пењања. Па ипак ту за мене настаје читав низ проблема. Како стајати у месту док се посао обавља, пронаћи парченце стене да би се могло стајати на прстима једне ноге, пронаћи опримак да би се једном руком држало за њега, а онда другом руком вадити карабинер и окачити га о конопца о појасу, затим том другом руком извадити чекић из цепа и ударати по клину бесомучно док не почне да се климата, остављати чекић и покушавати да се клин извуче руком, па опет снажно чекићем, па опет покушати руком. А клин је, као за пакост, добро прикован у стени. Постепено губим наду да ћу га уопште моћи извадити.

Иако је хладно овде уз стену и укочени прсти једва држе опримак, зној ме свог облива а нога, на чијим прстима стојим, почиње да подрхтава и осећам да тај зној, што ме наједном облива и та нога што тако изненадно почиње да подрхтава, да то није од напора, већ од бојазни да ћу доживети пораз, од сазнања да је ово само један детаљ детаља, од бојазни да нећу успети, да сам слаб и да нећу бити у стању да савладам све тешкоће, да ћу морати признати свој пораз. И то сазнање, које је као у магновењу прошло кроз мене, облива ме новим знојем а прсти на нози прете да откажу послушност. Осећам да је наступила криза. За тренутак престајем да куцам чекићем и прислањам главу уз стену, а онда, неки вал беса ме запљусну, дохватам поново чекић и бесомучно, лудо, ударам по клину са десне и леве стране, грамзиво грабећи ове тренутке енергије, за које сам знао да су привремени. Као кроз сан чујем Иванов глас одозго: "Хоће ли моћи нешто да буде?" и свој махинални одговор: "Ваљда ће моћи", јер видим да је

клин при крају. Замахујем још једном чекићем у намери да после тога пробам руком, али клин излете од самог ударца чекића и једва га задржах да не падне доле.

Да ли ће овако бити и с другим клином, трећим, четвртим? То је питање на које нестрпљиво хоћу одговор. Али, ето га други клин ту, на 2 метра изнад мене, само га не видим, јер треба најпре да се пребацим 2-3 метра улево. Ту бочну рокаду вршим више на тај начин што ме конопац по сили теже одвлачи под други клин, него плезањем по стени. У два потеза излазим до другог клина. Најпре се намештам да бих могао да куцам, али овде нема места ни за прсте једне ноге. Грчевито се држим рукама за опримац, лице и тело су приљубљени уз стену, и ноге више висе него што стоје. Пипам ногама по стени и проналазим нешто, што можда може бити ослонац за прсте. Вадим чекић из џепа и почињем да куцам. Релативно брзо, клин поче да се клати, остављам чекић да бих покушао руком, али тада осетим да укочени прсти пуштају опримац. Махинално пуштам чекић да бих том руком преузео држање опримка, али доцкан. "Падам, затежи конопац", брзометно довикујем Ивану, склизнух низ стену, али само за ½ метра, јер се конопац затегну. "Ето, сад бар знаш да конопац може да издржи", рече ми Иван. После неколико тренутака вадим клин руком и излазим горе на један узан крајичак терена, где једва има места да стојим заједно с Иваном. "Ти си блед као крпа", обраћа ми се Иван, "хоћеш ли да се вратимо?"

Да ли да се вратимо? Јесте, радо бих се вратио. Лепо је стајати на чврстом тлу, газити обичним људским ходом, седети на трави поред језера, гледати стене како се уздижу у даљини. Али, како се вратити, како одговорити на ово питање са "да, хоћу да се вратим", како отићи на језезо и рећи онима тамо: "Ево, ја сам се вратио, нисам смео даље", како отићи у Београд и признати то исто, и како најзад, самоме себи признати свој пораз и вечито бити незадовољан собом. Да, човек то не може учинити, човек не може учинити такво признање, човек нема довољно храбрости да призна свој пораз. А ја нисам ништа више него човек, и ја не могу да учиним такво признање, и ја немам довољно храбрости да признам свој пораз, зато категорички одговарам: "Којешта, какво враћање, идемо даље".

Седам под једну настрешницу од стене и поново вршим осигурање Ивану. Сада је некако пријатно седети овде, прешао сам један тежак детаљ, стекао сам и нека искуства. Биће ипак лепо када се будемо попели горе. Психичка напругнутост попусти. Онда опет напред, избијам један клин брзо, али други за њим остављам у стени. Терен је сада трећи степен, има плезања, у неком процепу одупирем се главом, у другом леђима и ногама, али опет некако, не виси човек вертикално, могао бих можда, попут "Garçon"-а да кажем да је све ово лук и вода, али се ипак уздржавам од такве констатације, као неко ко је сујеверан и не жели да наљути богове.

Већ смо скренули улево од великог црвено-жутог одлома, најмаркантније тачке у смеру. Ближи се крај. Али, пре него што изиђемо на гребен, чека нас још један детаљ четворке. Гледам Ивана како се приљубио уз стену, пипа ногама пробајући ослонац, камење се руши, хвата брзину и фијуче поред моје главе. Проба на другом месту, проба на трећем. Најзад куца клин и излази горе на један мали плато. Пењем се и ја. Долазим до клина, тражим ослонац за ногу. То је само један камен који се клати, али када је смео Иван без осигурања да стоји на њему, зашто не бих смео ја, када знам да је конопац добро затегнут. Научио сам, да и камен који се клати може добро да послужи, када се тело припије уз стену и на њу делимично пренесе ослонац. Овде остављам још један клин у стени. Колика разлика између оних 20 минута код првога клина и ових ½ сата овде. Ни овде није ништа мање тешко стајати уз стену, ни овде клин неће да изађе из стене, али сада знам да све то није нимало трагично, знам да ће се уже затегнути ако склизнем низ стену, а ако клин неће да изађе, знам да ћу га оставити и попети се без њега. Сада већ морам да пазим да не изађем на плато тарући коленом о стену, јер знам да ће ми Иван рећи: "Пази на стил".

Са малог платоа улазимо у стрму јаругу, идемо десетак метара њоме, и ту је крај. Иван ми довикује да јв изишао на гребен.

Лепо је стајати на чврстом тлу, газити обичним људским ходом, седети на трави поред језера, гледати стене како се уздижу у даљини. Па зашто се човек ипак пење? Има неких недокучивих побуда и разлога који леже у нашем несвесном. Има неких необјашњивих момената у људској психи, који човека покрећу на дела, која на први поглед изгледеју неразумљива, немотивисана, можда чак и онима који их чине. Можда је то сујета, славољубље, тежда на испољавању своје сопствене вредности, не улазим у то, али тврдим једно - после пењања, много је лепше него што је то раније било, стајати на чврстом тлу,

газити обичним људским ходом, седети на трави поред језера, гледати стене како се уздижу у даљини. И све друго је лепше. Можда нам је све то лепше због тога што смо задовољили оне недокучиве побуде и разлоге, који леже у нашем несвесном. Значи, човек се пење, да би му после све изгледало лепше.

У повратку, на Трновачким колибама налазимо породицу Пилетић. Изгледа да их је гризла савест што су цео дан провели на језеру, јер изађоше одушевљено са предлогом да боравак продужимо за још један дан. Али одлука о томе одложена је за сутра. Код језера, Иван и ја ужинали смо као паше. Олга нам је прво скувала чај, па онда горак шербет, па онда сладак шербет. Мирко је сматрао де кога 2332 на Трновачком Дурмитору треба да се назове Цикетов врх. Ово је ваљда била прва ствар коју је Мирко рекао у вези са мојим пењањем а да ми је била пријатна. Али, нешто доцније поново постаде врло непријатан, а загорча ми расположење својим предлогом да се Иван и ја сутра пењемо не Власуљу. Велико изненађење ове вечери била је одлука "Garcon"-а да иде на извор и напуни чутуре. То смо радили пре мрака због бојазни од медведа и нико увече није ишао до извора. Али сада, и то баш Љиљана, која је синоћ испољила неописив страх, одлучује се да иде сама. Мислио сам да ли је и ту било неке душевне борбе као код мене у стени и да ли и то није била нека тежња да се избрише синоћни утисак...

Ујутру решавамо о продужењу боравка. Мирко даје дозволу Љиљани да се пење. Да ли је он знао, када је ту дозволу дао, да Иван због војске не може да продужи боравак, то је тајна. У сваком случају њој се опет измакла стена, али пошто се још јуче исплакала, то данас није имала потребе...

Враћамо се преко Сушног Потока. Најпре се, како рече Мирко, благом низбрдицом пењемо на Суву Језерину, а онда улазимо у фамозни Сушни Поток. Идемо трагом кретања св. Тројице великомученика – Бранка, Добрице и Лалета, само у обрнутом правцу. У потоку и око њега права џунгла. Проређена шума високих стабала, али између тог проређеног дрвећа, безбројне барикаде од иструлелих стабала, рапете мреже од жбуња и разног зеленила, минијатурне шуме од корова. Час се прескаче преко стабала, час подвлачи испод њих. Неко, чини ми се, прогласи нову лакоатлетску дисциплину - пешачење са препонама. И тако до Сухе...

Клисуром Сутјеске идемо на Тјентиште. Ово не желим да описујем, пошто сам Сутјеску већ једном описао пре 2 године, када ми се друштво смејало што газим бос реку, уместо да пређем преко брвна. Жао ми је само што нисам поново наишао на то брвно да га претрчим уздуж и попреко. Ново у Сутјесци је то што се гради шумска пруга за Суху. Стене се минирају на неким местима и мало је требало да Олга и Мирко оставе своје кости у Сутјесци, 11 година после V офанзиве.

Из Тјентишта поново идемо шумском железницом до Игоча, где смо заноћили у једној бараци. Ујутру хелезницом до Брода а онда даље у Фочу. Тамо смо сву готовину оставили у посластичарници "Арома". Иначе, страшно ми је жао што сам ишао у берберницу, те нисам био у Алаца џамији, а још више ми је жао што ни остало друштво није могло да уђе у њу, па нису могли да ми причају како изгледа. С тим пропустом, седосмо на воз и дођосмо у Београд.

Радољуб Јевтић – Цике

БИЛТЕН "ПД РАДНИЧКИ" излази захваљујући вашим прилозима, сугестијама, текстовима и фотографијама. Достављајте нам све што може допринети развоју и афирмацији планинарства. Уредништво се унапред захваљује на сарадњи.

